

Seria C.

imprimat legal.

No. 25.

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

Seria C.

DIN LUMEA LARGĂ

SUB DIRECTIVA REDACȚIONALĂ A D-LUI PROF. UNIVERSITAR
I. SIMIONESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CETĂȚILE MOLDOVENEȘTI DE PE NISTRU

DE

APOSTOL D. CULEA

Seria C. CARȚEA ROMĂNEASCĂ No. 25.

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE”

Biblioteca cu caracter enciclopedic, pentru lămurirea pe înțelesul tuturor a problemelor din domeniul științific și geografic. Apare sub direcția *D-lui I. Simionescu*, prof. la universitatea din Iași, Membru al Academiei Române, fost secretar general la Ministerul de Instrucție.

Fiecare broșură de 32 pag. cu figuri, costă numai 4 lei. Se primesc și abonamente și anume pentru 20 numere 60 lei, trimiși prin mandat poștal pe adresa «*CARTEA ROMÂNEASCĂ*», B-dul Academiei, 3 București.

Seria A. „Știința pentru toți”.

- No. 1. Cum era omul primitiv de *I. Simionescu*.
- „ 2. Viața omului primitiv de *I. Simionescu*.
- „ 3. Gazurile naturale de *I. Simionescu*.
- „ 4. Albulnele de *T. A. Bădărău*
- „ 5. Diabetu, îngrășarea, gâlbănirea de *Dr. Căhănescu*.
- „ 6. Razo vizibile și invizibile de *C. V. Gheorghiu*.
- „ 7. Viața microbilor de *Dr. I. Gheorghiu*.
- „ 8. Furnicile de *T. A. Bădărău*.
- „ 9. Viața plantelor de *I. Simionescu*.
- „ 10-11. Pasteur de *C. Motaș*.
- „ 12. Soarele și luna de *I. Simionescu*.
- „ 13. Telefonla fără fir de *Tr. Lalescu*.
- „ 14. Porumbelii Mesageri de *V. Sadaveanu*.
- „ 15. Planeta Marte de *Ion Pașa*.
- „ 16. Dela Omer la Einstein de *General Sc. Panaitescu*.
- „ 17. Cum vedem de *Dr. I. Glăvan*.
- „ 18. Razele X. de *Al. Cișman*.
- „ 19. Omul dela Cucuteni de *I. Simionescu*.
- „ 20. Protozoarele de *I. Lepși*.
- „ 21. Fulgerul și trăsnetul de *C. G. Brădețeanu*
- „ 22. Nebuloasele gazoase de *M. E. Herovanu*
- „ 23. Bacteriile folositoare de *I. Popu-Câmpeanu*.
- „ 24. Scrisorl cerești (Meteorite) de *I. Simionescu*.
- „ 25. Din istoricul electricității de *Stel. C. Ionescu*.
- „ 26. Mercur și Venus de *C. Negoia*.
- „ 27. Reumatism și arteroscleroza de *Dr. M. Căhănescu*.
- „ 28. Oamenl de inițiativă, de *Apostol D. Culea*.

B. O.

SERIA C

Nr. 25.

**CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE
DIN LUMEA LARGĂ**

**CETĂȚILE MOLDOVENEȘTI
DE PE NISTRU**

DE

APOSTOL D. CULEA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBL. Univ. Cluj.
Nr. 1810 1026

BUCUREȘTI

EDITURA «CARTEA ROMÂNEASCĂ»

18.067.—926.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

222161

La vadul Hotinului.

La început Hotinul eră un loc de popas pentru negustori și oști și numai încetul cu încetul s'a făcut acolo o așezare omenească pentru paza vadului și pentru îngrijirea podului de trecere. Pe malul Nistrului au mai fost și alte vaduri, dară nici unul din ele n'a ajuns așa de vestit ca vadul Hotinului — și aceasta din pricină că cetatea eră așezată la răspântia marelui drum de negoț, care din vechime legă porturile Mării Negre cu Polonia și țările Germaniei.

Iar dacă s'ar sculă din morminte arcașii moldoveni cari au păzit cetatea și au întemeiat satele ținutului, n'ar mai cunoaște așezarea lor, unde astăzi aproape nu se mai grăește limba descălicătorilor. La Dinăuții lui Dinu, la Săcureni lui Secure, la Lencăuții lui Lențea, la Bălcauții lui Balc, la Bilăuții lui Bilău, la Româncăuții lui Roman, la Mălineștii lui Mălin, la Cristineștii Hașdăllor, la Tulburenii lui Tulbure, la Vărticăuții lui Vărtic, la Darabani, în toate satele ținutului, „acolo unde a început și s'a întins cetatea noastră, Hotinul, moșle dreaptă dela strămoși" au avut ai noștri, dar urmașii lor le-au uitat limba și alte neamuri au năpădit pe alocă și s'au făcut stăpâni. Hotinul este un târg de amestecături de populație slavă și ovreiască.

Pe la 1810, după o statistică rusească, erau aici 297 familii de români (moldoveni) 340 o-vreiești și 11 armenești. Azi nu mai sunt nici Români, nici Armeni. Doar cetatea ce stă încă falnică pe Nistru, mai pomenește vremurile de viață moldovenească, atunci când românesc era și târgul și satele ținutului.

Așezarea Românilor ca stăpânitori ai pământului dintre Prut și Nistru e foarte veche; și să se știe că Moldova a atins hotarul Nistrului pentru întâia oară aici la Hotin, unde era vad bun de trecere în țara leșască. Înainte de a se întemeia Moldova, cam după anii 1300, unde vine azi ținutul Hotinului și al Cernăuțului, însuși, se chema țara Șipenițului, care ascultă de un voevod cu numele de Ștefan.

Cu oastea lui ținea piept Tătarilor, când aceștia navăleau în Polonia. Drept recunoștință, craiul leșesc dădu lui Ștefan al Șipenițului ajutoarele trebuincioase ca să-și facă la Hotin, pe Nistru și la Tețiu pe Prut vad (unde e Cernăuții de azi), două cetăți de apărare desigur, la început, ridicate din lemn, din bolovani și pământ.

Cetatea așa cum a fost croită, s'a ridicat pe la 1400, pe vremea lui Alexandru cel Bun: Turnuri pe la colțuri, cu ferăstruici, cu creștături deasupra zidurilor, de unde arcașul arunca săgețile împotriva navălitorilor. Înăuntru zidurilor se vede fântâna, bisericuța, locuințele și adăposturile, toate în ruini. Sfărâmătura de minaret de gemie turcească și casele Pașei, sunt singurele adause în vremea din urmă, acum două sute de ani, când Hotinul și ținutul a fost sub stăpânirea Turcilor. Dar cărpelile și adaosurile turcești sunt așa de proaste, că nu strică nimic frumuseții cetății înălțate cu ostenele românești, începând cu Vodă Alexandru cel Bun, până la Ștefan cel mare și

Petru Rareș cari cu toții au adăugat apărări la cetatea ce eră poarta și cheia Moldovii dinspre Polonia.

Ce de sânge Moldovenesc a mai stropit aceste ziduri bătrâne și ce de graiuri streine s'au mai auzit prin preajmă! Să spuie apele Nistrului ce oști s'au încleștat aici și ce de chioțe și vaiete au cutremurat văzduhul sute de ani; câte trupuri omenеști s'au prăvălit la vale peste valurile lui și câte mormane de oaste s'au prefăcut în țărână în fundul șanțurilor cari înconjurau mult râvnita cetate de hotar. Dormi de sute de ani în pacea Domnului părcălabii cetății și nu știm în ce părți de țară: Goian Vlaicu, Dan Bolea, Cosma Ghenghhea, Dumitru Buhuș, Gavrilaş, Ifrim Hășdău și toți ceilalți căpitani din pomelnicele pierdute, cu sumedenia de arcași moldoveni rămași fără nume, în morminte șterse de prăpădul cumplitelor vremi.

Doar vechile zugrăveli mai aduc aminte de străjerii întunecați, cu plete revărsate pe umeri, iscodind pe sub căciulile lor buhoase cu pene de vultur, zările depărtărilor, de unde țășneau cei ce ne purtau sâmbetele și râvniau boğăția Moldovii.

Cetatea a trecut și pe mâini streine. Fiul lui Alexandru cel Bun, Ștefan, ca să ție scaun cu ajutor strein, a închinat Hotinul Polonilor.

Ștefan cel Mare l-a luat înapoi, l-a întărit, și sub el a ajuns la mare înflorire.

Doi ani a impresurat cetatea până a scos-o din ghiarele Polonilor și cu acest prilej a dăruit pământuri în ținut, vitejilor, cari au luptat pentru cucerirea Hotinului. Petru Rareș, în luptele cu Polonii, repară cetatea, înălță zidurile de piatră și de cărămidă roșie cari se văd până azi, sporind și oastea de strajă a hotarului. Timp de șapte săptămâni oștile leșești au bătut Ho-

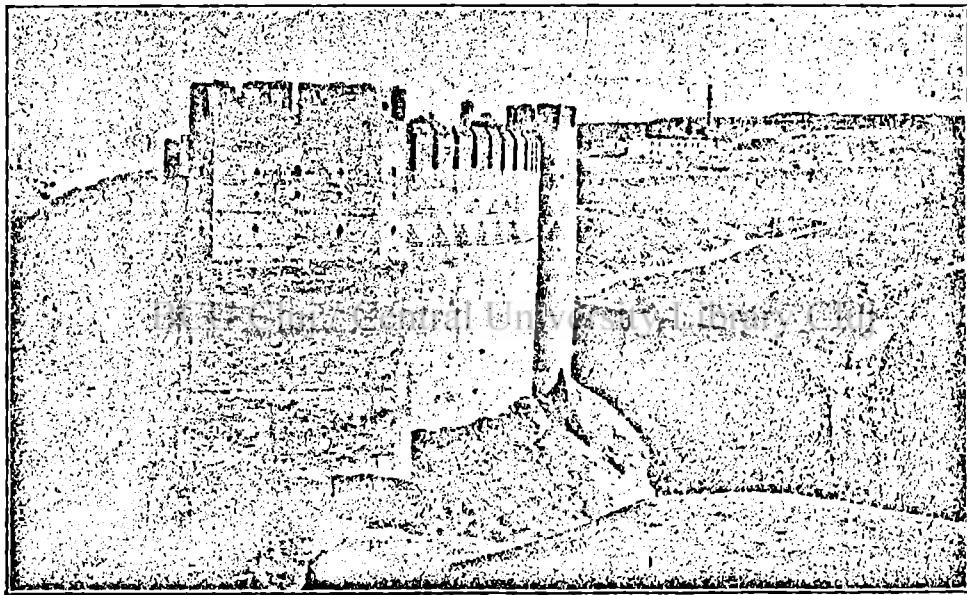

Fig. 1. — Cetatea Hotinului.

tinul, până ce la urină, ca să-l cucerească, au pus iarbă de pușcă sub ziduri și le-au aruncat în aer, împreună cu vitejii apărători Moldoveni. Și iar, mâinile harnice ale Moldovenilor au dres cetatea, a cărei pecete, un strejer la pândă, îi arată rostul la hotar.

Ștefan Lăcustă, următor pe scaunul Moldovii, făcù pace cu Polonia și primi îndărăt Hotinul.

N'a trecut nici un sfert de veac în pace, când pe tronul Moldovii se sui un venetic fără durere de țară cu numele de Iacob Iraclide Despotul. Acesta dăruî Hotinul Polonilor cari l'au ajutat, cași cum cetatea ar fi fost moșia lui. Dar Moldovenii se sculară împotriva-i, gonindu-l din Hotin. Alexandru Lăpușneanul, după peirea Despotului, căpătă scaunul Moldovii, făgăduind Turcilor că va risipi toate cetățile.

Lăpușneanu a umplut cetățile de lemne și le-au aprins de-au ars și s'au risipit. Numai Hotinul au lăsat să fie de apărare despre țara leșească.

Bogdan Vodă, feciorul Lăpușneanului, odată ajuns Domn, se gândi să facă Hotinul dar de nuntă unei poloneze de care se îndrăgostise. Și iar straje leșească se așeză la Hotin, până ce vine în scaun sângerosul Ioan Vodă cel Cumplit, care gonește cu furie, peste Nistru, pălcul leșesc dela cetate.

Pela 1585 a trecut pela Hotin un călător francez, care-a scris ce a văzut. „Pe aceste drumuri întâlnirăm adesea câte 30 de care și în fiecare car câte o fată ce mergea la târgul din apropiere la Hotin; toate erau foarte frumoase, cu flori în păr, ca să arate că-s de măritat. Cumpăram dela ele lapte, prepelițe, ouă cu care ele își umpleau căruțele până sus și mergând și stând pe ele... fără să se strice!”

Erau atunci la Hotin două biserici: una în târg și alta mai mică în cetate. La cea din cetate

— spune cărturarul Niculce — s'a întâmplat o minune, fiind domn Duca Vodă: „Au lăcrimat icoana Maicii Preciste în Mănăstirea aceasta mică ce este sub cetate, cât se răsturnau lacrimile pe chipul icoanei de le vedeau toți oamenii și picau într'o tipsie ce eră pusă subt icoană de eră de mirare a privi arătare și semn ca acela, care le-au fost adevărat semn de peire a mulți creștini... și începătură durerii și stricării noastre; că de atunci, din an în an, tot rău și amar de creștini și pustiiri au rămas locurile pe-acolo“.

Și Mihai Viteazul a ajuns până sub zidurile ei, când gonea din scaunul domnesc al Moldovei, pe Irimia Movilă, care se ascunsese în Cetate cu boerii săi credincioși. A bătut Hotinul, dar nu l-a putut lua, fiind chemat grabnic în Ardeal. Fiul lui Ieremia, Constantin Movilă, înrudiți cu Polonii și ajutați de ei, au lăsat lor stăpânirea Cetății.

Și cine credeți că s'au buzuluit întâiu pentru pierderea cetății? Iubitorii de libertate și apărătorii Moldovii întregite, Orheeni, Lăpușnenii și Tighecenii din mijlocul Basarabiei cari purceseră la Iași să așeze un Domn de-al lor, mai vrednic să ție hotarul țării. Hotinul s'a întors iar la Moldova în urma unei păci și iar l-au luat Polonii și iar l-au dat, după cum au fost Domnii și imprejurările. În vremurile acestea au izbucnit lupte grele între Turci și Leși. Turcii au cuprins cetatea Camenița Poloniei, mai sus de Hotin. Puterea lor ajunsese să bage spaimă în toate țările Europei. Domnii Moldovii n'aveau voe să mai țină oaste decât puțină, pentru nevoia pazei, iar cetățile au fost arse. Imbătați de mărire, aveau gândul acuma, să prefacă Cetatea cu tot ținutul în pašalac sau raia turcească, adică să țină acolo un pașă și oști, iar locuitorii să muncească pentru ca să-i hrănească.

Ură mocnită ardea în sufletul Moldovenilor împotriva păgânului lacom și hain, până ce a venit și ziua ca să izbucnească.

În 1673 oastea polonă a lui Ion Sobieschi întâlni pe cea turcească sub zidurile Hotinului. Domnul Muntean ca și cel Moldovean aveau poruncă să lupte alături. Fiind o ceață întunecată, Moldovenii și Muntenii au trecut de partea Leșilor.

S'au zăpăcit Turcii și „unii au apucat spre pod, ce eră peste Nistru sub cetatea Hotinului; alții au dat în Nistru, alții pe dinaintea cetății au căzut din stâncă'n stâncă, de s'au sdrobotit. Ruptu-s'a și podul în mijlocul Nistrului și s'au mecat mulți. Pierit-au la 18.000 Turci” — scrie Niculce, cărturarul Moldovean. Dar puterea Turcului n'a slăbit cu atâta. Dimpotrivă, după ce Cantemir a trecut de partea Rușilor și Turcii câștigă biruința la Stănilești, pe Prut, au făcut pregtirile să ocupe Hotinul cu ținutul și să-l facă raia de apărare împotriva Polonilor, gonind de acolo pe cei din urmă străjeri ai Moldovii, sub ascultarea lui Pătrașcu Căpitanul.

Ce n'au făcut boerii Moldoveni din divanul țării în frunte cu Domnul, ca să înduplece pe Turci să nu ciuntească hotarul din această parte „făgăduind împărăției o sută de pungi de bani” ca să nu prefacă Hotinul în raia. Și mult s'au rugat, mult s'au amărât... ca să nu se facă aceasta; au scris la prieteni (la Constantinopol) cu mare rugămintă, au scris și la stăpâni cu lacrimi, și câte socotele le-au știut, toate le-au pomenit și le-au arătat. Dar toate stăruințele și tânguirile cărmuitorilor Moldovii, au rămas neascultate. Hotinul a fost smuls și trecut sub ascultarea Turcului.

Cetatea fu dreasă și mărită de ingineri francezi și pusă în stare de apărare. „Luarea Hoti-

nului — scrie Axinte Uricarul, cărturar din acele vremuri, — ca o rană țării multă slăbiciune și cădere i-au făcut". Și mai povestesc cronicarii de atunci despre amara nevoe a locuitorilor.

„Căci cine poate scrie, câte una poruncile acelea grele ce veneau totdeauna Domnului Moldovii, dupăce s'au făcut această socoteală a Hotinului: porunci pentru casă, pentru salahori și alte multe; și în toate zilele treceau în sus și'n jos și ciohodari dela Poartă, cu care făcea Domnul multe cheltueli, că-i caută pe toți să-i dăruiască cu câte un oarece".

Vreme de o sută de ani încheiați, l-au stăpânit cu multe lupte împotriva Rușilor cari răvneau și ei cetatea vestită.

Hotine, Hotine

Păzește-te bine

Că muscalul vine

Cu oaste spre tine...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Așa cântau Moldovenii acum 100—200 ani Turcilor din cetate. Dar ei nu s'au păzit bine. Muscalii l-au luat și repede l-au pierdut, și iar l-au luat ca să-l părăsească pentru a doua oară.

Armata Turcească din raiaua Hotinului jefuia, robiă, fără să dea socoteala cuiva. Scrie un cronicar de pe atunci:

„Incepù țara Moldovei a se împuțină și a se pustii, de mari asupriri ce aveă.... Nu pot ajunge nici cu scrisul, nici cu spusul, nici a scrie cu condeiu cât greu și câtă robie și dintre alte pagube făcându-se săracilor, prin trecerea Turcilor spre Cămenia și câte plângeri și suspinuri... Pustiitu-sa ținutul Hotinului și Cernăuții și ținutul Iașilor și Dorohoiului și Hârlăul". Boierii părăsiră în cea mai mare parte ținutul și se retraseră peste Prut și Ciuhur. Moșile lor fură împărțite între căpeteniile turcești. Rămăseseră

puțini săteni și răzeși la vetrele lor; mulți o luară în bejenie peste Prut. Pământurile rămăseseră goale. Atunci începură să vie fugari Ucrainieni depe moșiile boierilor Poloni din Galiția și Podolia. Armata turcească dela hotar avea tot interesul să-i lase și să-i ajute, ca să cultive pământurile pentru ei, stăpânii. Pribegii aceștia se așezară în satele românești de acolo și numărul lor sporind mereu prin fugari proaspeți, ei întrecură în unele sate pe Românii Moldoveni, făcându-i pe aceștia să-și uite limba lor strămoșească și să o deprindă cea a noilor veniți.

Intr'o vreme, Rușii atăcară Hotinul, ca să scoată pe Turci de acolo și au izbutit pentru scurt timp. La retragere, generalul rus Minich a ridicat peste 20.000 suflete, cu tot avutul lor, ca să le ducă în fundul Rusiei, în robie, despărțind frate de soră, mamă, tată de copii, ca vitele; și eră mare jale și plânsete și chinuri, spuse cărturarul de atunci, Neculce Moldovanul.

Așa s'au purtat liberatorii creștini, veniți să ne scape de păgâni — cum se laudau ei — mai rău și mai crud de cum au fost aceștia. Ba au încercat Rușii să proclame pe țarina Ana, Doamnă a Moldovii, adică, planul ascuns s'a dat pe față: să alipească Moldova la Rusia.

Și iar au rămas locuri pustii după plecarea Turcilor și altă năvală de țărani Ucraineni să se așeze în locul Moldovenilor, get-beget. Și de acum o sută și mai bine de ani, acești pribegi au avut destul timp să curgă mereu peste vechile răzășii moldovenești, mai ales că erau aduși de noua stăpânire a Rusiei asupra Basarabiei.

Numai la 1812 când toată țărișoara de peste Prut, ruptă diîn trupul Moldovii, a trecut la Rusia, a trecut și Hotinul, de acum mort și tăcut ca un țintirim. Iar după plecarea Turcilor

din Hotin altă sută de ani s'a scurs și domnia Muscălească s'a dus și ea și dusă este.

De acum Hotinul cu ținutul cât este înstreinat trebuie trezit prin pașnicile arme ale culturii și realipit la sufletul Moldovii. Urmașii de răzeși neași, cari nu mai știu grăi românește, trebuiesc chemați la viața strămoșească. Și vom birui să ne deșteptăm frații din amorțire dacă vom urmări vorbele cărturarului ce odihnește în păragina dela Cristinești, Hășdău, tatăl marelui învățat român, Bogdan Petriceico Hășdău.

Prin 1837, acest boer cărturar, îndurerat de sfârșirea Moldovii, incurajă astfel pe cei ce isprăviseră școala românească din Hotin:

„Pentru voi, copii pământeni de aici, eu vă arăt din sfaturile strămoșilor noștri, oameni mari ai pământului Moldovei, ca niște pilde vrednice de a le urmări și voi, ca, cu slava poporului nostru ce trebuie să o aveți de-apururea în mintea voastră să vă puteți întări cu duhul și râvnind lor să vă puteți face slăviți în pomenirea urmașilor noștri.

Aduceți-vă aminte că fără istorie nu este patrie și fără dragoste de istorie nu poate fi dragoste de patrie“.

Vadul dela Soroca

„Dela gara Florești la Soroca ar fi trei ceasuri de drum cu trăsura. Străbaterem ținutul cel mai curat din vechea Moldovă. Întâlnim numai țărani de ai noștri, cari ne arată bucuroși drumul și ne privesc cu mirare că mai trec pe aici și „domni“ cari știu românește ca ei. La o cotitură de drum, iacă un băețăș cu șapcă, în straie prăfuite, mânănd niște vite la păscut. Ce-o fi mouscălașul acela? zic eu și-l întreb:

— A cui sunt oile, băețele?

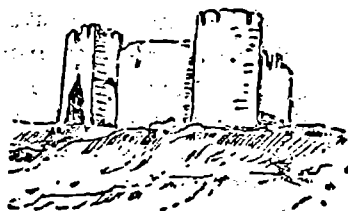
— A cui să fie? A' mele!

Mai incupe vorba? Dar ale cui să fie oile pe care le mână Teodorul de mazăle, urmaş de boier din această parte de Moldova? Fireşte că ale lui! Să i le ţie Dumnezeu! zic eu către tovarăşul meu de drum...

Şi mai urcăm un deal şi mai trecem pe lângă o pădure şi numai iacă că se zăreşte ceva...

Birjarul întinde biciul spre răsărit: „Uite Soroca!” şi-l lasă mai jos: „Uite şi Nistrul!”

Soroca, cuibul vulturilor neamului meu şi tu Nistru apă sfinţită cu atâta sânge moldovenesc

BCU Cluj / Central University Library Cluj
— Cetatea Soroca.

care întocmai ca acel ce însufleteşte acum, — Soroca şi Nistru, am trăit să te văd...

E o zi îmbelşugată de primăvară. Pălcuri, pălcuri, stau pădurile pe vârfuri de dealuri. Iar de unde suntem noi şi până la Soroca, vişinii, cireşii, zarzării sunt numai un omăt de floare. Şi e atâta albastru deasupra şi atâta pajişte verde împrejur, de pare că eşti în grădina frumoasă din poveşti unde cresc merele de aur pentru Făt Frumosul care va şti să le fure!

Aşa scrie d-nul profesor Iorga în anii 1904 când a făcut drumul pe aceste meleaguri răscolitoare de amintiri din Moldova de altă dată.

Se făcea mare iarnaroc la Soroca, ca şi azi, — încă din anii 1405 când blândul gospodar al Moldovii, Alexandru cel Bun, a pus aici strajă şi vamă de drum mare.

Se adunau negustori străini din cele patru vânturi: Dela Crâm și dela Tarigrad, dela Iași și Unguri, dela Nemți și dela Muscali curgeau chervanele încărcate cu postavuri și mătăsuri înflorite, cu paloșe și arcuri, cu blănuri și podoabe scumpe de-ți luau ochiul. Clooteau împrejurimile de neastâmpărul turmelor, cirezilor și hergheliilor, — de care cu miere și ceară și cu multe soiuri din roadele pământului nostru blagoslovit de Dumnezeu. Foiiau încoace și încolo Moldovenii fudui de sumanele și cămășile lor înflorite, cu cușmele cu pene, arătându-și unii altora chimirurile cu alămuri și clobotele până la genunchi, atuncea cumpărate dela Jupânii în trecere pe aceste drumuri, adulmecând câștiguri cu mărfurile lor ispititoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cetatea Sorocei e mult mai nouă ca Hotinul și e cea mai mică între toate. Ea a fost strajă în calea Tătarilor și a Cazacilor, făcută în grabă de Ștefan cel Mare și mai apoi, fiul său, Petru Rareș a întărit-o. Aicea au păzit multă vreme pârçălabi și vameși de ai noștri. De pe crestele turnurilor și ferestile mici ce n'au căzut încă, priveau malurile Nistrului spre văile Podoliei, de pe unde veniau călăreți cu ochi mici pe cai iuți ca vântul. Pe aici năvăleau cetele de Cazaci și Tătari, ispitii de mana Moldovii despre care se dusesse vestea peste nouă țări.

Bieții locuitori nu știau ce este liniștea ca cei dela Orhei, ascunși după perdele de dealuri și păduri dese.

Cetatea a fost cucerită de ostașii regelui polon Ion Sobieschi pe la 1690, din mâna Domnului moldovean Constantin Cantemir ajutat de ceva oaste turcească. Turcii n'au mai lovit-o, fiindcă

pe aici nu era drum militar de oștiri și nici cale de seamă pentru negoț. Numai Tătarii s'au așezat în ea pentru scurtă vreme, după 1717, când Hotinul a trecut în mâinile Turcilor. După aceia Rușii au luat-o fără lupte. Pe semne că de aceia au rămas întregi toate fețele cetății, fiind ele ferite de bătăile tunurilor.

Despre numele cetății, un scriitor rus povestește că pe acele vremuri, locuitorii săraci, goniți de Tătari, se ascundeau prin codrii și stâncile de pe malul Nistrului. Aici s'au întemeiat niște schituri și zidurile vechi serviau drept adăpost fugarilor. Locuitorii megieși ziceau acestor nenorociți, „săraci”, de acolo s'a numit și așezarea lor „Săraca”, care s'a schimbat apoi în Soroca.

Așa cel puțin explică unii numirea Sorociei.

Despre o ascunzătoare în stâncile Sorociei, avem o carte de mărturie din anul 1747 Ianuarie 30, care spune cele ce urmează:

„Adecă Todirașcu feciorul lui Pahornie, mărturisesc cu această adevărată mărturie a mea ce am făcut-o la mâna lui Constantin Cidiu feciorul Mariei Mihăese, nepotul lui Ștefan Cidiu, precum să se știe că în vremurile de demult, pe când erau Turcii în Kamenița și erau nepace, trăind eu în stânca Sorociei dimpreună și cu alți oameni de frica oștilor, ținem în casă pe un Gavril Buzdugan și-l sprijinim la vreme de bătrânețe și de neputință fiind și orb și pe acea vreme tot venea acel Ștefan Cidiu din Soroca de-l cercă cu vederea la casa mea“.

Iată ce se mai scrie în hârtiile vechi despre stânca Sorociei unde a trăit Todirașcu lui Pahornie:

„Această stâncă se află aproape de Nistru la răsărit miazăzi, acoperită de o mulțime de vli pe o întindere destul de însemnată; se zice că de

frica Tălharilor, locuitorii de prin Basarabia au fost nevoiți să sape un adăpost în acea stâncă. Intrarea ei era atât de îngustă, încât abia un om târându-se, poate intră și numai la o oarecare depărtare ea începea a se lărgi, încât ar putea lacui mai multe familii. După aceia iarăși se îngustă și pe urmă se lărgeste, încât cu chipul acesta locuitorii ce se adăposteau în acea stâncă dacă erau alungați, din întâia lovitură, ei se trăgeau în a doua, în a treia și așa mai departe, apărându-se cu armele până la răsufătoarea ei dela miazăzi care da în satul numit Zăstâncă.

Intinderea acestor peșteri de deasupra poate fi de 20 minute, iar pe dinăuntru nu se știe, căci nimenea nu cutează a face o asemenea cercare, temându-se de primejdii, ori de frica superstițiilor ce se zic despre această stâncă.

Tot pe stâncă aceasta, la răsărit, se află săpat în o piatră crestată, o chilie, care se zice că din vechime ar fi fost locuința unui pusnic care numai odată pe an se arată oamenilor în ziua Bobotezei, când preoții din Soroca și de peste Nistru, sfințeau apa aceasta, el stă cu picioarele goale departe, ascultând sfințirea apei: Pentru mântuirea lui, se zice că la podul numit al lui Bechir ce este pe valea Zăstâncei sta atârnat un paneraș în care drumeții aruncau ceva merinde. Innăuntru chilioarei se poate vedea și acum un fel de catapeteazniă, săpată în piatră și în fund o săpătură cât poate sta un om în picioare, unde se zice că pusnicul își făcea rugăciunile".

Aceasta poate fi o poveste cu ceva adevăr istoric într'insa. Cei de prin partea locului pot cerceta și afla ceea ce învățatul culegător de hârtii vechi, Teodor Codrescu, scria pela 1853, la Iași.

Și tot ce spune istoria locului, să se știe de orice gospodar și copii lui, din neam în neam.

Aşa se păstrează amintirile pământului nostru, cari ne-au legat de el și ne-au ferit de înstrăinare vreme de două mii de ani. Din ele aflăm vechimea și tăria neamului nostru din Basarabia, și cum atâtea seminții oploșite dincoace de Nistru sunt oaspeți noi de mai puțin de o sută de ani, veniți pe când Rusia era stăpână puternică aici, iar noi eram slabi și neuniți într'o țară mare.

La vadul Tighinei

Din vechi timpuri, era aici la Tighina noastră vad bun de trecere spre ținuturile Tătarilor, păzită de strejeri moldoveni. Drumul carelor de negoț din Moldova, din Polonia și Germania spre orașele Mării Negre, spre Crimeia tătarască, pela Tighina trecea, unde vameșii Moldovei primiau vamă pentru visteria țării. Și cel dintâiu Domn care așează aici străji și vameși, a fost Alexandru cel Bun, gonind cetele tătarăști cari hoinăreau pe acolo după pradă.

Așa a fost până în cumplitele vremuri ale anilor 1538, când sultanul Soliman cel mare, căzând asupra Moldovei cu multă turcime și tătarime a isgonit pe Domnul, Petru Rareș, așezându-și stăpânirea turcească pe tot colțul dela vărsarea Prutului, până la Tighina și Cetatea Albă, numit din vremea aceia, Bugeac. Locuitorii Moldovei, cari au vrut au rămas, cari nu, s'au retras spre codrii Lăpușnei și ai Tigheciului, iar în locul lor au fost aduși Tătari, aici, în coasta Moldovii, să ție în frâu pe Domnii Români, când n'ar fi păstrat credința față de împărăția turcească.

Puternicul Soliman cel Mare a înțeles repede însemnătatea trecătoarei dela Tighina și a făcut aici o cetate nouă, pe care a numit-o Bender, care va să zică pe românește poartă, căci pe

aici eră poarta de intrare în țara Cazacului și Tătarului. O piatră scrisă se zidi de-asupra porții care aminteă călcarea invinsului „sub potcoavele cailor turcești” și „supunerea Moldovii”.

Ai noștri au uitat repede numele cel vechiu și au zis și ei tot pe turcește cetății împărătești.

Pierderea Tighinei și a Bugeacului a fost o durere mare în toată Moldova. Sfatul țării aruncă vina pe Domnul pus de Turci în locul lui Rareș, pe Ștefan Lăcustă, că a încuviințat să se taie partea dela Dunăre și Mare a țării, ca să se dea Turcului.

„Dacă nu vei căpăta înapoi acea parte a țării ce au luat-o Turcul și nu te vei împotrivi aceluia ca să o unești sub oblăduirea ta, înfățișându-se un al treilea dușman, oricare ar fi, care să răvnească domnia, vom trece la dânsul și nu te vom mai mai privi ca Domn”; așa strigau boerii către Domn.

Și bănuind ei că Ștefan Lăcustă „e mai cu priință Turcului decât creștinilor”, puseră la cale un atac împotriva oastei turcești și tătarești din Bugeac. În noaptea în care Lăcustă Vodă fu ucis că ține cu Turcul, o ceată de Moldoveni năvăli, pe neașteptate, în Buceag, unde Turcii își țineau multe vite pentru hrana oștilor. Ai noștri „au pradat 100.000 oi și 80.000 de capete de alte dobitoace”, pustiind și ucigând tot ce întâlneau în cale, până aproape de Cetatea Albă, pentruca apoi să treacă Nistrul și să fugă în Polonia.

Indărjirea Moldovenilor față de răpirea Tighinei și a Basarabiei de jos nu s'a potolit așa de ușor. Noul Domn, Alexandru Cornea, porni să ia înapoi pământul răpit de Turci. Bătu 800 de călăreți turci întâlniți în câmpiile Bugeacului și au răpit multe oi și cirezi de vite. Pentru fapta asta, Cornea și-a pierdut capul.

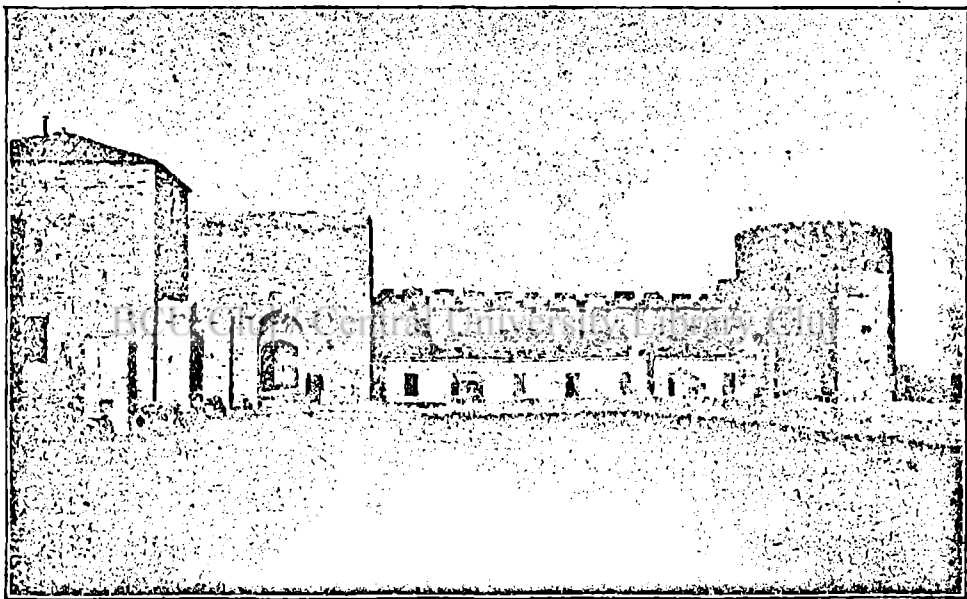

Fig. 3. — Parte din Cetatea Tighinei.

Așa știau Moldovenii să-și apere moșia!

Când Petru Rareș veni pentru a doua oară în scaunul Moldovei, trimise la Constantinopol un sol să spuie acolo că țara „nu poate suferi nici un chip că s'a luat partea cea mai frumoasă a Moldovei“.

Dar împărăția a tăcut și n'a luat în seamă tânguirea Moldovenilor. Și atunci Rareș Vodă tăcu, scrișnind din dinți. El dăruie pentru mănăstirea tatălui său, Capriana, din codrul Lăpușnei, o minunată evanghelie, drept mângâiere că altceva nu putea face Domnul pentru sufletele amărâte ale Basarabenilor din pricina ciuntirii țării.

Mai cutezător s'a sculat alt Domn al Moldovii pentru dobândirea hotarului din bătrâni până la Chilia și Cetatea Albă:

A fost Ion Cumplitul, prin anii 1572.

Pornî acest voevod vijelios spre Cetatea Benderului ca s'o atace. Iscoadele moldovenești comandate de Slăvilă, au întâlnit pe drumul codrilor Lăpușnei, călăreți tătari și turci, cari au fost risipiți. Sosi și Ion Vodă și cu toții, se opriră sub zidurile Benderului. Orașul fu ars, iar cei ce au putut scăpa, s'au ascuns în Cetate, cu porțile zăvorite. Aflându-se de arderea Benderului, 10.000 de Turci au pornit dela Cetatea Albă împotriva Moldovenilor. Ion Cumplitul chemă în ajutor câteva sute de Cazaci, „i-au poftit cu leafă“ și cu oaste ce-o aveă sfărâmă pe Turci în preajma Cetății.

În timpul acesta, pe Nistru, din sus, veneau câteva șeci cu oaste de ajutor din Polonia pentru Ion Vodă al Moldovii.

Dela Bender au coborît ei împreună până la Cetatea Albă (sau Akerman, cum îi ziceau Turcii). Au tăbărit pe neașteptate asupra orașului. L-au ars și au măcelărit, câtă turcime au găsit în cale.

Dar această raită a Cumplitului Vodă nu i-a adus norocul să-și cucerească vechile hotare ale Moldovii; ba dimpotrivă, peirea lui, după bătălia dela lacul Cahul cu mulțimea oștilor turcești.

Lângă Tighina, la satul Vornița, se păstrează încă amintirea unei mari nenorociri din cele câte povestește istoria.

Venind de pe câmpurile de bătaie ale Pultavei cu Petru cel Mare al Rusiei, Carol Svedul (Carol al XII-lea, regele Suediei) „leul nebiruit” în oastea căruia luptase și câteva mii de Români, sosise fugăr la vadurile Nistrului. Pașa din Bender se închină respectos înaintea viteazului fără noroc și-l adăposti într’o căsuță Moldovenească din Varnița. Aci el primi în taină o delegație de Moldoveni, care îl rugară să se pue în fruntea lor ca să isbăvească Moldova de păgâni.

Regele nu primi, ci mai degrabă urzi un războiu de răzbunare împotriva țarului Petru. Si-au biruit Turcii la Stălinești, pe Prut, spre bucuria Svedului, dar n’a fost pedepsit crunt Muscalul; cum ar fi dorit viteazul fugăr din țara depărtată.

De mânie, rupse el cu pintenul rochia de mătase a vizirului și plecă din cort fără să-și ia rămas bun. Se întoarse iar la Varnița, așteptând alt războiu, alt mijloc de răzbunare. Șederea prea lungă a Svedului, aci la hotar, încurcă socotelile Turcilor și într’o zi el fu pofțit să plece cu ostașii săi spre țara lui.

Nu voi și îndărădnicia a mers până acolo că soldații Turci din Bender năvăliră cu foc și cu sabie asupra casei oaspetelui din Varnița. Svedul trecu cu sabia în mână dintr’o casă aprinsă în alta. Impleticindu-se în luptă căzu și brațele ostașilor pașei s’au întins spre el, nu spre a-l lovi, ci spre a-l cuprinde și potoli pe viteazul între viteji, de care se apropiară cu sfială. Așa-l duseră în

lagăr și a doua zi, regele rătăcitor plecă cu mare alai, lăsând în urmă-i doar urmele taberei sale și pomenirea păstrată până azi.

Aceasta e istoria cetății și a orașului din care azi — mai puțin de un sfert, e românesc.

În ajunul răpirii Basarabiei, când Rușii au făcut număratoarea populației, au găsit aici în Tighina 169 familii românești, 101 ovrești, 52 rusești și 9 armenesti.

O spun ca să vadă oricine, că după istorie și după statisticele rusești, și acest ținut e moșie românească, udată de sângele neamului nostru.

Vadul Cetății Albe, limanul de corăbii.

Mănați de pofta câștigului, negustorii italieni din orașul Genova, au nimerit aci la gura Nistrului cu mărfurile lor, cărate pe corăbii. Ei aveau nevoie de grânele, de vitele, de lână, de piele, de mierea și ceara din aceste părți, aducând în schimb, prin aceste vaduri, postavurile, mătásurile, armele, lucruri pentru găteală, untdelemn, orez și ale bunătăți, căutate în Moldova, Polonia și Ungaria.

Pentru siguranța magaziiilor și a negustorilor, meșterii italieni au zidit aici pe liman chiar la țărmul, unde Nistru se aruncă în Mare, o cetate de piatră albă, pe dărămăturile unei vechi cetăți grecești. Și au pus de pază oștiși plătiți de dâșșii. Români o bună parte, din locurile învecinate, cunoscși ca văslași și negustori de pește.

Cam pe vremea aceasta, să fi fost anii 1330 — nu știu cu siguranță, venise la Cetatea Albă un om iubit de Dumnezeu, cu numele Ion.

El eră negustor și venise de peste Mare, dela

Trapezunt, cu ceva treburi pe acolo. Corabia care îl adusese era a unui negustor catolic. Pe drum, Ion cercă să atragă pe stăpânul corăbiei la legea ortodoxă, cași dânsul. Din vorbă 'n vorbă, ei se luară la ceartă. Italianul se mânia foc pe Ion și cum ajunse la Cetate îl pări la un Tătar. Tătarul cela îl închise, poruncind lui Ion să-și lepede credința creștină și să se facă păgân cași el, dar Ion a rămas neclintit în credința lui și a spus că mai bine să fie ucis decât să se lepede de Dumnezeuul lui.

Atunci Ion a fost pus la chinuri groaznice, a fost bătut cu vergi de spini și, trupul lui acoperit de răni, a fost legat de coada unui cal și târât prin oraș.

Niște ovrei alergând după cal, aruncau cu pietre în mucenic, iar unul i-a tăiat capul. Trupul a fost aruncat, dar noaptea — așa spune povestea din bătrâni — niște creștini cu frica lui Dumnezeu, au văzut, lângă leșul sfântului, niște candelă aprinse în aer și trei bătrâni îmbrăcați alb, cântând liturghia.

A doua zi, aflându-se despre această minune, Tătarul cela s'a înfricoșat și dădu voz creștinilor să îngroape trupul sfântului. Ei au zidit acolo și o biserică, chiar pe locul unde sfântul a închis ochii.

Cel ce a pățimit pentru credința creștină în acest colț de țară, a fost trecut în rândul sfinților, cu numele de Ion cel Nou dela Cetatea Albă și ale cărui moaște sunt păstrate azi la Suceava.

Domnii Moldovei, își ziceau „stăpâni de sine stătători până la Marea cea Mare“, dar ei n'aveau m mâini și cheia Mării, care era Cetatea cu zidurile albe dela gura Nistrului, pe lângă care foiau pâlcuri hoinare de Tătari prădalnici.

Genovezii le plăteau ceva bir, ca să fie lăsați în pace.

Dupăce goni rămășițele tătarăști dela vadul Tighinei și puse acolo străjeri moldoveni, Alexandru cel Bun cobori în jos pe Nistru, până ce ajunse la Cetatea cea Albă a negustorilor din Italia. I-a fost ușor să svârle peste Nistru căți Tătari trăiau împreună din dijma negustorilor, așezând aici pârcalabi moldoveni de ai lui. Bucuroși au fost și Genovezii că au scăpat de haitele jefuitoare, punându-se sub oblăduirea unui Domn creștin și cu rânduială. În vremea aceasta comerțul Genevei eră în scădere la Marea Neagră. Într'o zi negustorii aceștia și-au ridicat mărfurile și au pornit cu corăbiile în țara lor depărtată. Cetatea a rămas de atunci în grija pârcalabilor noștri.

Alexandru cel Bun fiind Domn iubitor de cele sfinte, cum sfârși cu rânduiala țării, trimise pe un boer al său, cu mult alaiu de soldați, să aducă moaștele sfântului Ion cel Nou dela Cetatea Albă, la Suceava, capitala țării.

Când carul cu sicriul sfântului s'a apropiat de oraș călăreții au trâmbițat și Domnul cu Mitropolitul și toți preoții cu boerii, cu oastea, cu tot norodul, au eșit întru întâmpinare afară din oraș, cu capetele descoperite și au ingenuchiat.

Sicriul a fost pus în biserica sfântului Ion și la Sânziene, în fiecare an, o mulțime de lume venea din toate satele megieșe să facă rugăciuni de îndurare către sfântul Ion cel Nou, ocrotitorul Moldovii. Și de atunci până azi se adună aci norod mult, tocmai din fundul Basarabiei, din Ardeal și chiar din Maramureș, să se închine sfântului.

Și mai eră Vodă Alexandru gospodar chivernisitor și îngrijitor al negoțului cu streinătatea. El

a înțeles că prin porturile dela Cetatea Albă și Chilia, se revarsă în țară multă bogăție și bănet; pe aici răsufală Moldova către streimătățile ce ar avea nevoie de roadele țării. A pus atunci pază bună pe drumurile negustorilor din Ungaria, Polonia și țările nemțești, cari nu mai apucau spre porturile Crâmului, ci spre cele două schele vestite, limanuri de corăbii ale Moldovii, Chilia și Cetatea Albă.

În anul 1421 trecu pe aci un cavaler francez, numit de Lanoy (cetește Lanoà). El trecu Nistru „granițele Moldovii” și ajunse la Cetatea Albă „un oraș închis și un port mare, unde locuiesc Italieni din Genova, Români și Armeni”. Călătorul, înainte de a intra în oraș, fiind seară, fu atacat de hoți, bătut împreună cu talmaciul său, despuiat până la cămașe și legat de un copac lângă Nistru până dimineata, când tot hoții găsiră potrivit să-l deslege. Paza Moldovii era foarte bună atunci, căci în câteva ceasuri hoții fură prinși și înfățișați păgubașului cu ștreangul la gât, dar Francezul, găsindu-și toți banii la ei, îi iertă. Iată ce bună poliție era pe atunci.

Puterea Turcului în acele vremuri crește mereu, ajungând cu stăpânirea până la Dunăre și amenințând toate cetățile înfloritoare. Într-o zi corăbiile turcești se arătară sub zidurile Cetății Albe.

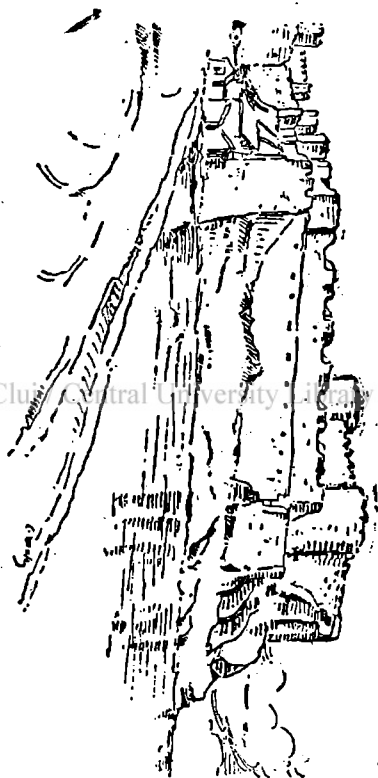
Părcălabii Moldovenii isbutiră să respingă norocos atacul neașteptat, care avea să se repete în curgerea vremii.

De acum, Alexandru cel Bun a înțeles de unde are să vie primejdia. Se apucă să întărească Cetatea, s'o mărească, cheltuind mulți bani. Ceru ajutor și dela Podolia pentru săvârșirea lucrului dela cetate. Cele 4000 de care duceau materialul

de zidit și 12.000 de oameni au muncit zi și noapte pentru ridicarea de zor a zidurilor.

Sub urmașii lui Alexandru, mai ales în zilele lui Ștefan cel Mare, Cetatea primii mereu și alte

Fig. 4. — Cetatea Albă văzută din spre liman.

întărituri împotriva Turcilor. Părcălabii Luca și Hârman înălțară în grabă poarta cea mare, așezând deasupra semnul Moldovii — zimbrul — și săpând slove cu acest cuprins: „În anii dela intruparea Domnului (1476) s'au săvârșit marea

poartă, în zilele cuviosului *Io Ștefan Voevod* și în zilele panului Luca și panului Hărman". Altă inscripție găsită în zidurile Cetății Albe, mai spune:

„În zilele cuviosului și de Hristos iubitorului și de Dumnezeu dăruitului și de toată lauda vrednicului *Io Ștefan Voevod*, s'a început și s'a sfârșit acest zid pe vremea parcălabilor Duma și Hărman“.

Tot în vremea asta Ștefan cel Mare a zidit și o biserică pe care păgânii au ras-o mai târziu depe fața pământului.

Isprăvind reparațiile și așteptând lovitura Turcului — Ștefan cel Mare ceru ajutor tocmai dela Veneția Italiei care avea vestite corăbii de războiu. Scria Marele Voevod plin de grije:

„Sunt sigur că Turcul iarăș va veni împotriva mea pentru cele două cetăți ale mele, Chilia și Cetatea Albă, care-i sunt foarte cu supărare. Deci întru aceasta vreau să fiu ajutat astăzi, căci vremea e scurtă și nu ne îngăduie a lua alte măsuri mai întinse. Și înălțimea voastră poate gândi că *aceste două locuri sunt toată Moldova, că aceste două cetăți sunt un zid pentru Țara Ungurească și Țara Leșască*“.

Iar în vremea această, sultanul Mahomed al II, cuceritorul Constantinopolului, turbă că nu le are mai curând; se lăuda el: „Până când Moldova va stăpâni Chilia și Cetatea Albă, până atunci nu vom doborî pe ghiaur“. Iar Baiazid, urmașul, vine mai răspicat: „Chilia e chee și poartă la toată țara Moldovei și a țării dela Dunăre (Muntenia), iar Cetatea Albă e chee și poartă pentru toată Polonia, Tătaria și Marea Neagră. Iar aceste porți trebuiesc cucerite și alipite cu orice preț împărăției otomane, iar Marea Neagră să

fie lac turcesc". Visurile sultanilor erau stărnite și de cererile ienicerilor cari nu puteau trăi fără războaie. Orice cucerire le aducea prăzi bogate, pentru care și luptau.

Turcii au trimis însă corăbiile de războiu să iscodească puterile Cetății Albe, izbutind să coboare patru tunuri, dar Moldovenii le luară peste noapte, gonind corăbiile din port.

În sfârșit, fiind cursul anilor 1484, în toial verii, Sultanul Baiazid al II-lea căzu năpraznic asupra Cetății, înconjurând-o cu oaste câtă frunză și iarbă, pe apă și pe uscat, 300.000 de Turci și Tătari ca la 30.000, iar corăbii pe liman erau peste o sută, cu toate. După ce s'au întins corturile pentru atâta ostășime, sultanul Baiazid încercuî Cetatea. Părcălabii Oană și Hărman cu câtă oaste aveau și înarmând și populația ascunsă între ziduri, se apărară cu un curaj disperat, respingând întâiul asalt cu săgeți, cu pietre și cu focul puținelor tunuri din Cetate. Timp de zece zile ghiulele turcești au lovit fără odihnă zidurile Cetății, făcând spărturi, pe cari apărătorii le întăreau în grabă cu zăgazuri și șanțuri. Rândurile turcilor cădeau secerate, dar se împropătau mereu cu alte valuri din mulțimea rezervei. Ei umplură șanțurile Cetății, adânci de 3 picioare și pregătiră scările. Înainte de a porni un nou asalt, Baiazid trimise sol părcălabilor în Cetate să ceară supunere, făgăduindu-le libertatea și averea. Văzând turnurile cetății dărâmate de ghiulele și șanțurile umplute, apărătorii își plecară capul.

Se deschiseră atunci porțile și un pașă cu 3000 ieniceri ocupă cetatea.

Ostașii de frunte au fost trecuți sub sabie.

Locuitorii satelor ascunși în Cetatea Albă, alături de orașeni, au fost luați robi și duși, parte în Crâmul tătäesc, parte la Tarigrad și vânduți ca vitele.

Băieții au fost înscrși în corpul ienicerilor, iar 2000 de fete, vândute ca roabe pe piețile Constantinopolului. Din 20.000 de locuitori, lăsară doar „200 de pescari” între dărămăturile falnicului oraș de până atunci.

De aci Baiazid se îndreptă asupra Chilieii care avu aceeaș soartă. Ștefan Voevod scrășniă de durere, fiind în neputință să loviască atătea oști cu puțina lui armată, fiind lipsit de ajutorul Leșilor, Ungurilor și al Muntenilor.

Ceva oaste călare trimisă în ajutor, fu risipită de mulțimea păgănilor.

Așă căzū Cetatea Albă și Chilia. Marea Neagră eră de acum turcească și nimeni nu mai puteă străbate într'insa, fără voia Sultanului. Moldova fu ingenunchiată. I se luară brațele și plămăni. Calea Turcilor eră deacum deschisă spre miază-noapte, oriunde, fie pentru rășboiu, fie pentru pradă. Comerțul din spre Mare s'a închis; negustorii au părășit vadul. Bogățiile țării nu mai puteau fi desfăcute aiurea și Moldova incepu să sărăcească. Roada țărănilor se strângeă de acum pentru oștile Turcului, așezate în lungul Dunării și al Mării, ca să ne scază vloga.

Ce n'a făcut Ștefan Vodă să urnească pe Poloni ca să sară în numele creștinătății și pentru apărarea țării lor, dar cât de grabnic, până ce Turcii nu se întăresc în cetățile cucerite. Insuși Papa dela Roma îndemmnă pe Unguri și pe Leși să pornească o cruciadă împotriva păgănilor cari primejduiau toată Europa creștină. Dar incurcă-

turile în cari se sbăteau aceste țări, împiedicând
împlinirea gândului frățesc întru Cristos.

Și Voevodul Ștefan al Moldovii se stinse cu
această durere neșabunată.

Urmașii în scaunul domnesc n'au uitat cumplita
lovitură. Petru Rareș re repezi până sub zidurile
Chiliei, lovind cu sete năpraznică. A urmat răsbu-
narea Sultanului Soliman, mărețul despre care
povestim când vorbim despre vadul Tighinei.

În afară de năvalele lui Cornea, Ion cel Cum-
plit, ca să smulgă Bugeacul cu cetățile din ghiara
Turcului, și alți Domni s'au gândit să aducă
Moldovii pământul răpit.

Aron Vodă, cu ajutor Unguresc, după ce lovi
Tighina porni la Cetatea Albă atacând-o cu tunu-
rile. Orașul fu cucerit, Tătarii fugari se înecară
în Nistru, a cărui ghiță fusese spartă de creștini;
dar cetatea se ținea dârză, căci Aron Vodă n'avea
destule tunuri pentru a o sfărâma.

Veniră zilele de mărire și de unire a țărilor
surori sub Mihai Viteazul.

Pe-aici umblă svonul că are să vie năpraznicul
care a îngrozit pe credincioșii lui Mahomed la
Călugăreni. Mihai ar fi zis că se va repezi și
într'acolo când i-o veni vreme potrivită și până
atunci trimise un general al său, pe Baba Novac
„către Nistru și Dunăre, pentru a nimici cu foc și
fier pe acei ce n'ar voi să-i jure credință“.

Mai târziu, Gheorghe Ștefan, Ștefan Petriceicu,
Domni Moldoveni, puneau la cale fel de fel de
lângături cu creștinii, numai să capete ajutor pentru
redobândirea colțului de țară cu cetățile de apă-
rare.

Ba Petriceicu, cu boerii Ilie Moțoc și Saviu
Smuncilă, cu 10.000 de călăreți și 1000 pe-

destrași, ajutați de Cazaci leșești, porniră un lueș spre Bugeac „să sfărâmăm păgânul, să ne răscumpărăm pământul nostru care dintr'insul ne străinaseră păgânul“ ziceau ei. Ajunseră sub zidurile Cetății Albe, risipind călăreții Tătari. Inșă o oaste turcească sosită în grabă de peste Dunăre, respinse năvala boerilor moldoveni, iubitori de țară.

Prin 1685, însuși Sobieschi, regele polon, porni în Bugeac „să atingă Marea Neagră, pentru a se așeză acolo“.

Firește, să întregască Moldova, pentru a o aveă alipită la Polonia.

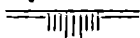
O secetă de trei ani secase apele, uscase pământul „prefăcut în cenușă și cărbuni“. Localnicii cădeau morți de foame când nu mâncau grăunțe goale, pe unde se întâmplă să le găsească.

Nici un fir de hrană pe nicăierea pentru oastea lui Sobieschi cutezătorul.

Toată oștirea a pierit în buruenile uscate ale Bugeacului, de foame și de sete, iar regele se întoarse fără ispravă în țara lui.

De atunci Cetățile cu Bugeacul tot, au fost lăsate în grija soartei și a Tătarului rătăcitor. De câteva ori, Rușii, ajungând cu cuceririle până în pragul, goniră ienicerii din Cetatea depe limanul pustiu de corăbii. În 1806 îi scoaseră pentru totdeauna. Comandantul rusesc a făcut numărătoarea locuitorilor din oraș. După această statistică ce se găsește la Chișinău, s'au aflat aici 168 familii românești, 132 armenești, 18 ovrești și 16 sârbești; dar noii stăpâni nu mai avură nevoie de Cetatea care începuse să se dărâme. Indeplinindu-și menirea și trăindu-și vacul, a intrat în liniștea morții până în zilele noastre, când a încăput iar în hotarul întemeetorilor cari i-au dat fala.

Azi e iar strajă la Nistru, dar nu prin neputința zidurilor măcinate de vreme și urgii, ci prin amintirile ce se înalță din tăcutele ruini, a căror poveste este o lecție de curaj și credință românească în acest colț de țară.

CLIPRINSUL :

1. La vadul Hotinului	3
2. Vadul dela Soroca	12
3. La vadul Tighinei	17
4. Vadul Cetății Albe, limanul de corăbii	22

Răspândiți :

CALENDARUL GOSPODARIILOR **pe anul 1926**

Intocmit de I. SIMIONESCU

Profesor la Universitatea din Iași.

E calendarul satelor; a pătruns pretutindeni fiind cel mai potrivit pentru toate nevoile cărturarilor din sate. De aceia cine vrea să-l albe să se grăbească să-l comande, dela „Cartea Românească” București B-dul Academiei 3, trimițând 18 lei.

E cel mai ieftin calendar.

Seria B. „Sfaturi pentru gospodari“.

- No. 1. Ingrijirea pasărilor de Prof. C. Motaș,
- „ 2. Despre tovărășii de Preot C. Dron,
- „ 3. Despre scarlatină de Dr. I. Gheorghiu,
- „ 4. Livada din sâmburi de G. Gheorghiu,
- „ 5. In jurul casei de M. Lupescu.
- „ 6. Casa de I. Simionescu,
- „ 7. Morcovul și alte legume de P. Roziade,
- „ 8. Sifilisul de Dr. E. Gheorghiu,
- „ 9. Temeiul îmbunătățirii vitelor de Th. Chițoi,
- „ 10. Votul obștesc de A. Gorovei,
- „ 11. Creșterea porcilor de C. Oescu.
- „ 12. Viermil de mătăsă de T. A. Bădărău.
- „ 13. Oftica sau tuberculoza de Dr. E. Gheorghiu,
- „ 14. Pelagra de Prof. V. Babeș.
- „ 15. Alegerea semințelor de C. Lăcrișanu,
- „ 16. Creșterea pasărilor de Prof. C. Motaș.
- „ 17. Rătăcirile bolșeviste de Maior I. Mihai,
- „ 18. O stupină dintr'un roiu de N. Nicolaescu
- „ 19. Cum se întemelază o vîle de D. M. Cădere
- „ 20. Răsăduța și Plantele din răsăd de V. Sadoveanu;
- „ 21. Lehuzia de dr. E. Gheorghiu.
- „ 22. Meșteșagul vopsitului cu burteni de Art. Gorovei.
- „ 23. Cum orbim de I. Glăvan.
- „ 24. Păstrarea carnei de porc de G. Gheorghiu
- „ 25. Calul de Prof. E. Udrișchi.
- „ 26. Doctorul în casă de Dr. O. Apostol.
- „ 27. Cum trebuie să ne hrănim de E. Severin.
- „ 28. Lămurirea legii dărilor de Iuliu Pascu.
- „ 29. Beția de Dr. Emil Gheorghiu.
- „ 30. Lămurirea Constituției de Artur Gorovei.
- „ 31. Boale parazitare la animale, cari trec la om de C. Motaș
- „ 32. Folosințe nesocotite în gospodărie de I. Simionescu,
- „ 33. Mama și copilul, de Dr. M. Manicatide.
- „ 34. Indrumări spre sănătate, de Dr. I. Bordea.
- „ 35. Despre hrănă, de Dr. I. Bordea.
- „ 36. Omul și societatea de Al. Giuglea.
- „ 37. Bucătăria sătenței de Maria Col. Dobrescu.
- „ 38. Sfecla de zahăr de C. Lăcrișanu.

- No. 39. Ingrășarea pământului de *I. M. Dobrescu*.
 „ 40. Frigurile de băltă de *T. Dumitrescu*
 „ 41. Banul de *A. Giuglea*.
 „ 42. Sfatul practic de *Ing. A. Schorr*.
 „ 43. Lămurirea calendarului de *A. Giuglea*.

Seria C. „Din lumea largă“.

- No. 1. Ucraina de *G. Năstase*.
 „ 2. Cehoslovacia de *I. Simionescu*.
 „ 3. Munții apuseni de *M. David*.
 „ 4. Finlanda de *I. Simionescu*.
 „ 5. Bucovina de *I. Simionescu*.
 „ 6. Basarabia de *G. Năstase*.
 „ 7. Dobrogea de *C. Brătescu*.
 „ 8. În spre polul sud de *I. Simionescu*.
 „ 9. Olanda de *Ap. D. Culea*.
 „ 10. Viața în adăncul mărilor de *C. Moțaș*.
 „ 11-12. A. Șaguna de *I. Luțaș*.
 „ 13. Către Everest de *I. Simionescu*.
 „ 14. Românil de peste Nistru de *V. Harea*.
 „ 15. Ardealul de *I. Simionescu*.
 „ 16. Lituania, de *G. Năstase*.
 „ 17. Câmpia Transilvaniei, de *Ion Popu-Câmpianu*.
 „ 18. Moldova de *I. Simionescu*.
 „ 19. Românii din Ungaria de *I. Georgescu*.
 „ 20. Jud. Torda-Arieș de *I. Mureșeanu*.
 „ 21. Tara Hațegului de *Gavril Todica*.
 „ 22. Sp. C. Hareț de *I. Simionescu*.
 „ 23. Danemarca de *Magda D. Nicolae*.
 „ 24. N. Millescu în China de *I. Simionescu*.

Seria D. „Știință aplicată“.

- No. 1. Fabricarea săpunului de *A. Schorr*.
 „ 2. Motorul Diesel de *Ing. Caselli*.
 „ 3. Industria parfumului de *E. Severin*.
 „ 4-5. Aerul lichid de *Ilie Matei*.
 „ 6. Industria azotului de *L. Caton*.
 „ 7-9. Locomotiva de *Ing. Caselli*.
 „ 10. Aeroplanul de *Dr. V. Anastasiu*.
 „ 11. Baloane și dirijabile de *C. Mihailescu*.

Au apărut:

I. SIMIONESCU
OAMENII ALEȘI — I. STRAINII
 EDIȚIA III. LEI 40.

I. SIMIONESCU
ORAȘE DIN ROMANIA
 Volum cu 62 ilustrații — 90 lei